

Українська академія банківської справи
Національного банку України
Кафедра банківської справи

Гроші і кредит

Лекція 2 Теорії грошей

Анна Сергіївна Ласукова,
Асистент кафедри банківської
справи

Структура лекції

1. Номіналістична теорія грошей.
2. Металістична теорія грошей.
3. Теорія грошей класичної школи політичної економії.
4. Кількісна теорія грошей.
5. Теорія К. Маркса про походження і суть грошей.
6. Сучасні монетаристські теорії грошей.
7. Сучасний синтез теорії грошей.

Теорії грошей

Теорії, засновані на абстрактному розумінні сутності грошей

номіналістична

державна теорія

металістична

марксистська

Монетарна теорія грошей

класична
кількісна
теорія

неокласична
кількісна
теорія

сучасний
монетаризм

кейнсіанська
концепція

неокейнсіанська
концепція

Номіналістична теорія грошей

- ❖ зародилася ще у рабовласницький спосіб виробництва;
- ❖ остаточно сформувалася у XVII-XVIII ст., коли грошовий обіг був переповнений неповноцінними монетами;
- ❖ основною причиною становлення та поширення теорії був перехід від злиткового обігу до монетного, коли гроші почали прийматися не за вагою, а за найменуванням, відбувалося зношування монет, їх псування державою, що посилювало невідповідність між вмістом грошового металу та міноюю вартістю грошей і давало додаткові підстави для висновку про гроші як умовні знаки, що випускаються в обіг державою.

Номіналістична теорія грошей

Суть номіналістичної теорії грошей полягає:

у запереченні товарної природи грошей і визначенні їх як умовних знаків, що позбавлені внутрішньої вартості

гроші виникають як продукт погодженості між людьми з метою полегшення обміну або як наслідок законодавчих актів уряду

вартість грошей не залежить від їх матеріального змісту і визначається лише найменуванням. Теорія заперечує функцію грошей як міри вартості і оголошує гроші ідеальним масштабом цін

Номіналістична теорія грошей

Джордж Фрідріх Кнапп

стверджував, що гроші - це "продукт правопорядку", який за велінням держави має платіжну силу і опосередковує обмін товарів. Держава "створює" гроші і визначає їх вартість. При цьому субстанція грошей не є суттєвою, вона лише слугує носієм встановленої знаком "одиниці вартості" і, що купівельна спроможність грошей визначається законодавчими актами держави.

Недоліки номіналізму

- ❖ ігнорування об'єктивного характеру виникнення грошей;
- ❖ заперечення вартісної природи грошей;
- ❖ абсолютизація функції грошей як засобу обігу і платежу й заперечення функції грошей як міри вартості;
- ❖ ототожнення грошей як міри вартості з масштабом цін;
- ❖ ігнорування того, що мінові пропорції товарів визначаються насамперед затратами суспільно необхідної праці на їх виготовлення;
- ❖ гроші можуть вимірювати і виражати величину вартості товару тільки тому, що вони безпосередньо володіють внутрішньою вартістю;
- ❖ функції державної влади щодо грошей формальні;
- ❖ ігнорування тих соціально-економічних відносин, які виражають гроші.

Металістична теорія грошей

Суть металістичної теорії грошей полягає:

у запереченні суспільної природи грошей (ототожнюючи їх із золотом і сріблом).

гроші – це простий засіб обміну

резервна функція металевих грошей має фундаментальне значення.

Металістична теорія грошей

Теорія була сформульована **меркантилістами**, які пов'язували теорію з вченням про гроші як про багатство нації

Представниками цієї теорії в XVII-XVIII ст. були:

- ❖ в Англії: У. Стаффорд, Т. Мен, Д. Норе;
- ❖ в Італії: Ф. Гамані;
- ❖ у Франції: А. Монкретьєн

Помилковість поглядів меркантилістів

- ❖ Визнання золота і срібла грошима за їх природою.
- ❖ Ототожнення грошей з товарами.
- ❖ Нерозуміння суті грошей як товару особливого роду, який виконує специфічну суспільну функцію загального еквівалента.
- ❖ Ігнорування того, що гроші - це історична категорія

Класична кількісна теорія грошей

Час виникнення

Початок ХХ ст.
В Європі швидко зростали товарні ціни (“революція цін”) і виникла необхідність пояснення цього явища.

Причини
виникнення

Ідеї кількісної теорії сприяли розвінчання меркантилізму, металістичної концепції грошей, згідно з якою золото та срібло вже за природою своєю є грошима.

Суть теорії

Теорія встановлює функціональну залежність і взаємозв'язок між двома економічними величинами - рівнем товарних цін і кількістю грошей в обігу: при незмінності всіх інших умов рівень товарних цін у середньому змінюється пропорційно зміні кількості грошей в обігу.

Це положення спочатку стосувалося дійсних грошей, а потім поширилось і на паперові і гроші. Таким чином, кількісна теорія включає базові положення:

- постулат причинності (ціни залежать від кількості грошей);
- постулат пропорційності (ціни змінюються пропорційно зміні кількості грошей);
- постулат однорідності (у разі зміни кількості грошей у тій самій пропорції змінюються ціни на всі товари, а співвідношення цін залишається незмінним)

Класична кількісна теорія грошей

Першим, хто висунув ідею про залежність цін від кількості грошей, був французький філософ Ж. Боден. У своєму трактаті "Відповідь на парадокси де Мальструа" він дійшов висновку, що високі ціни зумовлюються багатьма причинами, проте основною з них є значне збільшення кількості золота і срібла.

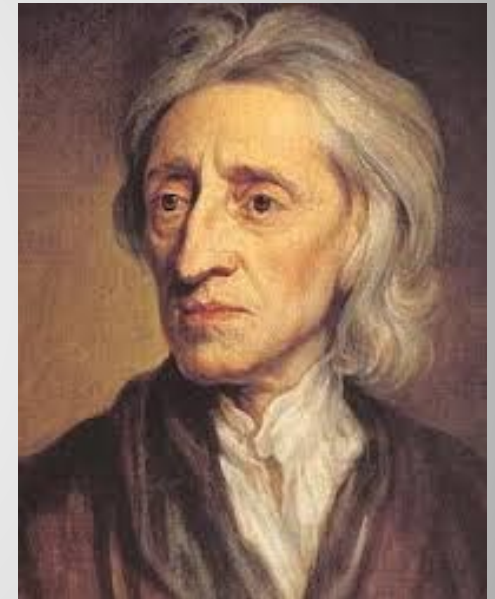
Основні ідеї кількісної теорії найбільш чітко виразив англійський філософ Д. Юм. У нарисі "Про гроші" (1750 р.) він висунув і обґрунтував принцип, який у сучасній літературі називається "постулатом однорідності" - подвоєння кількості грошей призводить до подвоєння абсолютного рівня цін, виражених у грошах, але не зачіпає відносних мінових співвідношень окремих товарів.

Класична кількісна теорія грошей

Дж. Локк стверджував, що вирішальним фактором, який регулює і визначає вартість грошей (золота та срібла), є **їх кількість**. Цей постулат Дж. Локка був використаний ідеологами промислового капіталізму, які протиставляли доктрині меркантилістів твердження, що нагромадження золота і срібла не може зробити націю багатшою тому, що результатом цього нагромадження буде знецінення дорогоцінних металів і зростання товарних цін. На їх думку, дійсне багатство нації міститься в створенні мануфактур, у використанні в них живої праці.

**Ірвін
Фішер**

Класична кількісна теорія грошей

Стверджує, що рівень цін змінюється:

- прямо пропорційно кількості грошей в обігу;
- прямо пропорційно швидкості обігу грошей;
- обернено пропорційно обсягу торгівлі, здійсненому за допомогою грошей.

Запровадив транзакційний варіант теорії грошей:

$$MV=PQ$$

M - сума наявних грошей в обігу протягом певного періоду;

V - швидкість обігу грошей;

P - ціна індивідуального товару, реалізованого за вказаний період;

Q - кількість товарів

Класична кількісна теорія грошей

1. Гроші є не тільки засобом обігу і платежу, а й засобом нагромадження вартості.
2. У поняття кількості грошей включаються всі наявні гроші, які обслуговують потреби обігу та які нагромаджуються.
3. Для кожної частини наявної маси грошей є об'єктивна основа формування - відповідні мотиви економічних суб'єктів щодо створення запасів грошей.
4. Об'єктивна потреба в грошах включає потребу в грошах для цілей нагромадження;
5. Поняття швидкості обігу передбачає, що грошові нагромадження обертаються з дуже малою швидкістю

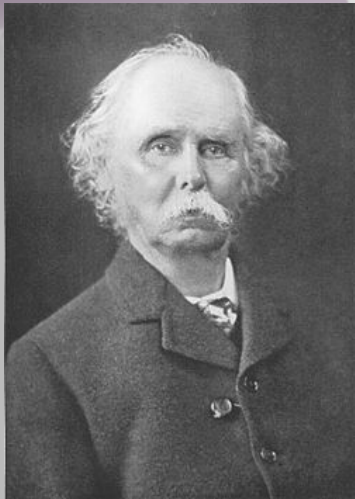
Кембриджська версія

$$M = KRP$$

**Альфред
Маршалл**

M - кількість грошових одиниць; R - загальна величина виробництва у фізичному виразі за одиницю часу; P - ціна виробленої продукції; K - частина RP , яку люди мають бажання зберігати у вигляді грошей.

**Артур
Пігу**

Класична кількісна теорія грошей

Недоліки та помилки

Представники не виявляли інтересу до розкриття глибинного механізму впливу грошей на ціни, а через них на економіку взагалі. Вони просто декларували факт рівнопропорційної зміни цін у разі зміни кількості грошей, не розкриваючи механізму цього процесу і залишаючись у вузькому колі механічного зв'язку товарних цін і грошової маси. Питання про передатний механізм впливу грошей на економіку не ставилося взагалі. Отже, вплив грошей на економіку обмежувався сферою обміну (зміною цін).

**Неокласична кількісна теорія
грошей
Погляди М.І. Туган-Барановського**

Класична школа політекономії Погляди К. Маркса

Кейнсіанська концепція

Час виникнення

1929-1933 рр. - розпал великої економічної депресії у США

Причини
виникнення

Традиційна монетарна політика була паралізована і виявилася неспроможною вивести економіку з глибокої кризи.

Суть теорії

Дж. Кейнс перебудував теорію грошей, ввівши в неї норму процента. Він перетворив гроші в один із важливих факторів формування інвестиційного попиту (концепція “керованих грошей”) і висунув на другий план традиційний зв’язок грошей та цін.

На короткострокових інтервалах вплив грошей на економіку здійснюється не лише через ціни, а й за допомогою норми процента, зміна якого безпосередньо впливає на інвестиційну активність економічних суб’єктів, а через неї на рівень зайнятості, обсяги виробництва, темп економічного зростання.

Кейнсіанська концепція

Основні ідеї

Передатний механізм кейнсіанської концепції

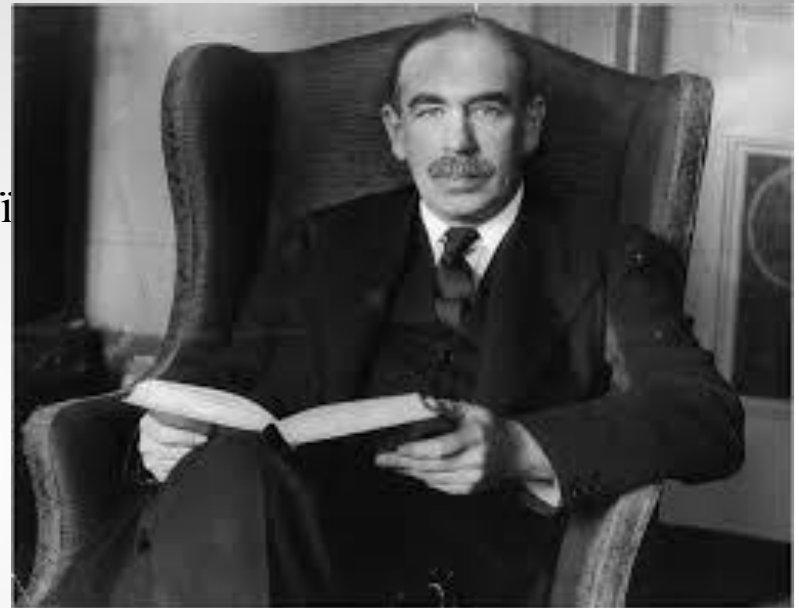
$$M \rightarrow Pr \rightarrow I \rightarrow Pz \rightarrow \text{ВВП}$$

M - маса грошей, Pr - процентна ставка,

I - попит на інвестиції,

Pz - загальний обсяг платоспроможного попиту,

ВВП - номінальний обсяг ВВП.

Мотиви нагромадження грошей:

- ❖ Трансакційний - гроші як засіб обігу.
- ❖ Обачності - гроші як засіб платежу.
- ❖ Спекулятивний пов'язаний із динамікою цін на фінансові активи.

Розрахунок сукупного попиту

$$M = M_1 + M_2 = L_1(y) + L_2(i),$$

M_1 - трансакційний попит, M_2 спекулятивний попит, $L_1(y)$ - функція доходу, $L_2(i)$ функція проценту

Монетаризм

Час виникнення

Зародження у 1920-х рр., остаточне формування у 1960-1970-ті рр. XX століття

Причини
виникнення

Пошук шляхів подолання інфляції, тривале зростання якої ставилося за провини економічної політиці, що проводилася за кейнсіанськими рецептами. Інтернаціоналізація виробничого відтворення і системи ринкових відносин.

Суть теорії

1. Ринкова економіка, що базується на приватній власності, є потенційно гармонійною, здатною до повного саморегулювання.
2. Гроші мають значення: зміни у кредитно-грошовій сфері спричиняють вирішальний вплив на загальну господарську кон'юнктуру.
3. Грошова сфера є відносно самостійною, відокремленою від сфери реальної економіки, але безпосередньо пов'язаною з діяльністю держави (через емісію грошей та монетарну політику). Центральні банки спроможні контролювати кількість грошей в обігу.
4. Оскільки головна загроза дестабілізації реальної економіки міститься в грошовій сфері, то вона має бути об'єктом державного регулювання переважно економічними методами (монетарна політика).

Монетаризм

**Мілтон
Фрідман**

"Рівняння обміну" в монетаристському трактуванні: $MV = \text{ВНП}$

Передатний механізм монетаристської концепції: $M \rightarrow P_0 \rightarrow P$

M – кількість (маса) грошей, P_0 - попит на гроші, P - середній рівень цін

Рівняння Фрідмана: $\Delta M = \Delta P + \Delta Y$

ΔM - середньорічний темп приросту маси грошей (%), ΔP середньорічний теми очікуваної інфляції (%), ΔY - середньорічний темп приросту номінального ВНП (%)

Монетаризм

Основні недоліки теорії

1. Розуміння монетаризму як грошової політики держави, що може спиратися навіть на протилежні одна одній теоретичні бази.
2. Однобічний некомплексний підхід до практичних рекомендацій, пропозиції використовувати лише грошово-кредитну політику.
3. Повністю ігнорує сферу виробничого відтворення основну і визначальну структуру, де безпосередньо утворюються вартість і додаткова вартість. Ця сфера уподібнюється “чорному ящику”, внутрішні процеси якого регулюються автоматично на базі ринкових сил і тому не мають істотного значення для економічної теорії. Дослідників цікавлять лише елементи “входу” і “виходу” із економічної структури, тобто лише ресурси, що виступають у грошовій формі та вводяться у виробничий процес, і результати, отримувані на його виході.
4. Значною мірою ґрунтується на постулюванні сумнівних положень про наявність надстабільного попиту на касові залишки з боку учасників господарського обороту, про пряму залежність між потребою в таких залишках і величиною грошового доходу.
5. Рекомендації є найпростішими (серед численних сучасних методів регулювання економіки) і водночас антигуманними, оскільки спрямовані передусім на скорочення соціальних витрат держави.

Сучасний синтез теорії грошей

Монетаристи - неокласики:
чиказька школа монетаризму

Монетаристи-градуалісти

Монетаристи-прагматики